

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Cilt 7, Sayı 16 (Ağustos 2018), s. 8-18.
DOI: 10.25068/dedekorkut174
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi: 07. 06. 2018
Kabul Tarihi: 20. 08. 2018

Türkçede *ala* Sözcüğü

The Word ala in Turkish

Mehdi REZAEİ*

Öz

Türk dilinin çeşitli kaynaklarına baktığımızda *ala* sözcüğünün geniş bir şekilde kullanıldığını görüyoruz. Tarihî ve çağdaş Türk lehçerinde *ala* sözcüğü renk bildirmenin yanı sıra canlı türlerini, bitki ve ağaç çeşitlerini, kumaş ve bez cinslerini, hastalıkları, karmaşıklığı, hava durumunu, zaman dilimini, insanın çeşitli hâllerini, yemek türlerini ve hatta soyut kavramları adlandırmak için de kullanılmıştır. Moğolca ve Mançuca gibi dillerde de görülen bu sözcük zamanla anlam değişimine uğramıştır. Türkçede *ala* sözcüğünün *çok renkli* anlamının yanı sıra bir de *yarı* anlamı vardır. Bu makalede *ala* sözcüğü ve bu sözcükle oluşturulan birleşik kelimeler dikkate alınarak, sözcüğün tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde kullanım alanı belirlenip temel ve yan anlamı ayırt edilmeye çalışılmış, temel anlamdan yan anlama nasıl geçildiği izah edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Türkçe, ala Sözcüğü, Tarihî Türk Lehçeleri, Çağdaş Türk Lehçeleri.*

Abstract

Considering different references on the Turkish language, we observe that the word *ala* has been utilized widely. Besides indicating color, the word *ala* has been employed in the historical and modern Turkish dialects for naming different types of creature, trees and plants, different types of cloth and fabric, diseases, disorders and complexities, weather conditions, periods of time, man's various moods, different types of food, and even abstract notions. Also seen in Mongolian and Manchu, the word has undergone gradual semantic change. The Turkish word *ala* means *half* as well as *colorful*. Considering the word *ala* and the compound words made with it, this research has sought to specify the domain of application of the word in the historical and modern Turkish dialects and to differentiate its primary and secondary meanings. Furthermore, it has been investigated how it has been transformed from the primary to the secondary meaning.

Keywords: Turkish Language, The Word *ala*, Historical Turkish Dialects, Modern Turkish Dialects.

Giriş

Türk dilinin tarihî seyrine baktığımızda kimi sözcüklerin farklı kavramları karşılamak için geniş bir şekilde kullanıldığını görebiliriz. Bu tarz sözcükler çeşitli durumlarda kullanıldıkları için zamanla anlam değişimine de uğramışlardır. Anlam değişimi coğrafyadan coğrafyaya ve lehçeden lehçeye farklılık göstermektedir. Kimi durumlarda bir sözcüğün anlamı tamamen değişirken bazen de anlam daralması veya anlam genişlemesi gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu olaylar Türkçe sözcüklerde görüldüğü gibi alıntı sözcüklerde de görülmektedir. Bir dilden diğer bir dile geçen sözcüklerde söz konusu duruma sık sık rastlamak mümkündür. Örneğin Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiş olan *rüzgâr* ve *sitem* sözcükleri günümüzde temel anlamlarının dışında kullanılmaktadırlar. Farsçada *rüzgâr* sözcüğünün anlamı devir, dünya ve zamandır; ancak günümüzde farklı bir anlam taşımaktadır. *sitem* sözcüğü için de aynı durum geçerlidir, Farsçada "zulüm" anlamını taşıyan bu sözcük Türkiye Türkçesinde anlam değişimine uğramıştır. Azerbaycan Türkçesinde *kişi* "erkek kişi, adam" (ET: *kişi* "kişi, insan") ve Türkçeden Farsçaya girmiş olan *olâk* "eşek" (EUT: *ulağ* "ulak, yük hayvanı") sözcüklerinde anlam daralması görülmektedir. Eski Türkçede "kağanın eşi" anlamında olan *katun* sözcüğü zamanla anlam genişlemesine uğrayarak "erişkin dişi insan" için kullanılmıştır. Bu durumların yanı sıra bazen de bir sözcüğün temel anlamı tamamıyla kaybolmaz. Temel anlamın izini özellikle söz konusu sözcükle yapılan birleşik sözcüklerde görmek mümkündür. Bugün TT'de kullanılan *pul* (< Far. *pül*) sözcüğünün yaygın anlamı Farsçadaki anlamından (Farsçada "para" anlamındadır) farklıdır; ancak *para pul* birleşik sözcüğünde *pul* temel anlamını korumuştur.

Türkçenin çeşitli kaynaklarına baktığımızda *ala* sözcüğünün birbirinden farklı iki anlama sahip olduğunu görüyoruz: 1. alaca, çok renkli 2. yarım kalmak, tamamlanmamak. Bu anlamların hangisinin temel hangisinin ise yan anlam olduğunu tespit etmek bu yazının amacını oluşturmaktadır. "alaca" anlamından "yarı" anlamına nasıl bir geçiş yapılmıştır? Bu durumu tespit etmek için Türk dilinin Tarihî dönemleriyle birlikte Türk lehçelerini de gözden geçirmek gerekir. Türk diliyle akraba sayılan veya ilişkide olduğu diğer dillere de başvurduğumuzda sağlam sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır.

Türkçe veya diğer dillerde renkleri adlandırmak için bazen doğada bulunan varlık ve nesnelere baş vurulmuştur. *kök* eski Türkçede "mavi, gök rengi" demektir, bu sözcük *kök* "gök" sözcüğünü dikkate alarak renk adı olarak kullanılmıştır. Aynı durumu *altuni* (< *altın+î*), *hâkî* (Far. *hâk* "toprak"+*î*) ve *turuncu* (Far. *torânc* "bergamot"+*î*) gibi renklerde de görebiliriz. Bu durum diğer dillerde de ortaya çıkar. Örneğin Farsçada *mavi* için *âbî* sözcüğü kullanılmaktadır. *âbî*, *âb* "su" sözcüğüne nispet eki *-î* getirilerek yapılmıştır. Burada da bir rengi adlandırmak için bir varlıktan hareket edilmiştir. Demek ki insanoğlu renkleri adlandırmak için daha önce adlandırdığı varlıklardan yardım almıştır, yani önce *kök* "gök" sonra *kök* "mavi" veya önce *âb* "su" daha sonra *âbî* "mavi" demiştir.

Türk dilinde *ala* sözcüğü başka sözcüklerle gelerek hayvan adı, bitki adı, hastalık adı, hava durumu, zaman dilimi, özel adlar vb. durumlarda kullanılmıştır. Dede Korkut eserinde sıkça görülen *Aladağ* bugün de birçok Türk bölgesinde dağ adı olarak görülmektedir. Oğuz Türklerinin 24 boyundan birisi *Alayuntlu* boyudur. *ala* sözcüğü diğer dillere de geçmiştir. Türkçeden Farsçaya geçen *ala* sözcüğü *ala pälängî* "pars derisi gibi siyah ve beyaz benleri olan" ve *qézél âlâ* "alabalık" (< *kızıl ala*), *ala bula* "karmakarışık" sözcüklerinde görülmektedir. İsfahan'ın önemli mimarî eserlerinden olan *Âlî Kapu* (على

قاپو) aslında *Ala Kapu* olmalıdır. Bu birleşik adda *ala* sözcüğü zamanla Arapça ‘*ālī* "fevkalade, olağanüstü" sözcüğü gibi algılanıp kullanılmıştır. Aynı sözcüğü AzT'de *alaaqarı* "avlu kapısı, eski şehirlerin girişinde bulunan kapı" şeklinde görebiliriz.

1. Tarihî Türk Lehçelerinde *ala* Sözcüğü

Türk dilinin tarihî eserlerine baktığımızda *ala* sözcüğü ilk başta temel olarak iki durum için kullanılmıştır: 1. *at* sözcüğüyle beraber gelerek atın rengi belirtilmiştir. 2. Bir deri hastalığını adlandırmak için kullanılmıştır. Söz konusu deri hastalığı araştırmacılarca genellikle *cüzzam* olarak belirtilmiştir (Caferoğlu 1968: 10; Borovkov 2002: 47); ancak satır altı Kuran tercümelerine baktığımızda *ala* sözcüğünün *abraş hastalığı* için de kullanıldığını görmekteyiz. Abraş hastalığının özelliğini dikkate aldığımızda *ala* sözcüğünün bu hastalığı adlandırmaya uygun olduğunu görebiliriz. Burada da *ala* sözcüğü yine renk anlamına dayanmaktadır. Dolayısıyla Türkçenin tarihî metinlerinde *ala* sözcüğü esasen renk anlamında kullanılmıştır. Bu durum koyu bir renk ile açık bir rengin karışımı olmalıdır.

Türkçede *ala* sözcüğüne ilk olarak Eski Uygur Türkçesiyle yazılmış eserlerde rastlıyoruz. Bu sözcük *Irk Bitig*'de *at* ile birlikte gelmektedir: *āla atlığ yol tenri men* (Tekin 2017: 19). Bu döneme ait diğer bir metinde söz konusu sözcük *kaşu kişiniñ eti ala bolsar* (Arat 1930: 48) cümlesinde bir hastalığı karşılamak için kullanılmıştır. Tibet alfabesiyle yazılmış başka bir metinde ise sözcük *hala* şeklinde geçmektedir (Tekin 2003: 363).

Karahanlı dönemi eserlerinde *ala* sözcüğü Eski Uygur Türkçesinde olduğu gibi yine renk ve deri hastalığı bildirmektedir. DLT'de *ala* "ala tenli kişi", *ala at* "kır at" (Atalay 2006: 81) şeklinde kaydedilmiştir. Kuran tercümelerine baktığımızda söz konusu sözcük bir tür deri hastalığı için kullanılmıştır: *taķı oñaltur men toğa közsüzni taķı ala tenligni* (Üşenmez 2010: 250), *tālim alalarnı āmlādi ārsā ādğū boldı ve alalıķnı āmlārmān ölüğni tirgüzürmān* (Borovkov 2002: 47). KB'de *ala* sözcüğü sadece bir mısradan geçmektedir: *könül til ala boldı kimke büteyi* (Arat 2008: 1078), burada gönül ve dilin *ala* olması mecaz anlamda kullanılmıştır.

Harezm sahası eserlerine bakıldığında *ala* sözcüğü eski dönemlere göre daha fazla kullanım alanına sahiptir. ME'de söz konusu sözcük *at* ve *ten* sözcükleriyle birlikte gelmiştir. NF'de ise *at* sözcüğünün yanı sıra *tonluğ* "elbiseli" sözcüğüyle de gelmektedir. KE'de *at* sözcüğünün dışında *monçuķ* "boncuk" sözcüğüyle de bir araya gelmiştir. Aynı eserde *ala* sözcüğü deri hastalığını da göstermektedir. KE'de yaygın kullanımların dışında bir de soyut bir kavramı karşılamaktadır *ala* sözcüğü. Bu kavram "uyuşmazlık, muhalefet" anlamındadır: *aramızda alalıķ kemişti, rūzgārımız bulğandı* (Ata 1997: 336). Bu kullanımda çok renklilikten uyuşmazlığa bir anlam kayması yaşanmıştır.

Eski Kıpçak Türkçesiyle yazılmış eserlerde *ala* sözcüğüyle ilgili yeni kullanımları görmekteyiz. Bitki ve hayvan adlarıyla birlikte gelerek birleşik isim şeklinde kullanılmıştır: *ala bota* "kaz ayağı", *alaboğa* "büyük deniz hayvanı". Bu sözcüğün ikileme biçiminde kullanıldığı söz konusu dönemin eserlerinde görülmektedir: *alabula* "alaca bulaca". Başka bir renkle birlikte gelmektedir: *alçal* (< ala+çal) "ala renkli, çil".

Çağatay döneminde *ala* sözcüğü geniş bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle kuş isimlerinde *ala* sözcüğünü pek çok örnekte görebiliriz: *alabas* "ördeğin bir türü, bağirtlak", *alaca serçe* "bir tür çil renkli serçe", *alafahta* "kızıl kumrunun bir türü" (< ala+Ar. *fāhte*), *ala qarğa* "bir tür karga", *ala luğa* "bir ördek türü, altı ak yabancı ördek", *alapke* "ördeğin bir türü, bağirtlak", *ala pöke* "bir ördek türü", *alatahta* "kızıl kumrunun bir türü", *ala toğan* "karga, karganın bir türü". Yırtıcı hayvanlar için de kullanılmıştır: *ala keleş* "yırtıcı ve fena kokan bir canavar türü". Bir örnekte bitki için kullanıldığını görüyoruz:

ala *karak* "pamuk kozası". İkileme örnekleri Çağatay metinlerinde de vardır: *alabula* "karışık ve bulaşık", *alak bulak* "karışık, bulaşık". Bu dönemin metinlerinde, dikkat çeken bir kullanımı *ala çapğun* "döne döne esen, yağın boran, kar ve yağmur fırtınası, bora" örneğinde görmekteyiz. Bu örnekte *ala* sözcüğü renk için değil kar yağışının türünü belirtmek için kullanılmıştır.

Eski Oğuz Türkçesinde de *ala* sözcüğünün kullanıldığını yaygın şekilde görebiliriz. Bu dönemin metinlerinde insan için kullanılan *ala* sadece bir hastalık ismi olarak değil sevgilinin gözlerini övmek için de kullanılmıştır, *ala tenlü* "abraş" bir hastalık adıyla *ala gözlü* "ela gözlü" sevgilinin gözünü tasvir etmek için kullanılır. Dede Korkut'ta *Ala Tağ* özel ad olarak kullanılmıştır. Aynı eserde *ala* sözcüğü değişime uğrayarak *alan* "ala, alaca, sabahın ilk aydınlığı, alaca karanlık" ve *alar* "ala, aydınlık, ilk aydınlık sabah aydınlığı" şeklinde de görülmektedir. Eski Anadolu sahasında kullanılan *alak bulak* "allak bullak, karmakarışıklık" ve *alaz alaz* "alaca bulaca" ikilemeleri de *ala* sözcüğüyle ilişkili olmalıdır. Kuş adları olarak *ala karga* (*alaca karga*) "saksagan", *ala kuş* "tavus kuşu", *ala sığircık* "çekirgeyi kıran bir çeşit sığircık kuşu", *ala doğan* "bir tür doğan" gibi isimleri söz konusu dönemin eserlerinde görebiliriz. Bu dönemin eserlerinde *ala* ile ilgili yeni bir kullanıma şahitiz: *ala kuru* "yarı kuru" (TS: 86). Bu kullanımda söz konusu sözcük artık renk bildirmek işlevinde değil, bir durumun yarı olduğunu belirtmektedir.

2. Çağdaş Türk Lehçelerinde *ala* Sözcüğü

Çağdaş Türk lehçelerine baktığımızda *ala* sözcüğü farklı sözcüklerle birlikte gelerek değişik durumları, kavramları ve canlıları karşılamaktadır. Eskiden somut bir varlığı gösteren *ala* sözcüğü artık soyut kavramları da göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde çeşitli kaynaklardan derlenen sözcükler farklı başlıklar altında gösterilmektedir. İlk olarak "renk" anlamını içeren sözcükler ve daha sonra da "yarı" anlamını gösteren sözcükler sıralanmıştır.

2.1. Renk Bildiren Sözcükler

ala sözcüğü veya onun başka bir türevi olan *alaca* Türk lehçeri ve ağızlarında yaygın olarak kullanılmaktadır: TT: *ala / alaca* "karışık renkli, çok renkli". TT'de kullanılan *ela* "gözde sarıya çalan kestane rengi" sözcüğü *ala* sözcüğünün şekil ve anlam olarak değişime uğramış hâlidir. TT'de buna benzer ters gelişmelerin örneği az değildir: *elma, anne, kardeş* gibi. AzT: *ala* "karışık renkli, deride ortaya çıkan beyaz leke"; Trkm.: *āla* "ala, karışık renkli, çizgili"; YUyg.: *ala* "alaca, bulacalı, aynı renkten olmayan"; Kaz.: *ala* "alaca, ak ile başka renklerin bir arada görülmesi"; Krg.: *ala* "benekli, alaca"; KM: *ala* "karışık renkli"; Özb.: *ola* "1. alaca, 2. özellikle beyaz ve siyahtan oluşan iki renkli, 3. bitmemiş, eksiği olan"; AT: *ala / ölö* "ala, alaca"; Tat.: *ala* "siyah ve beyaz veya açık ve koyu renklerden oluşan, alaca"; Yak.: *ala* "alaca"; Çuv.: *ula* "alaca"; Hlç.: *hala* "açık mavi"; AA: *ala* "1. siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı, 2. kahverengi ile kırmızı arası bir renk, 3. açık kahverengi 4. kekliğin boynundaki siyah halka, 5. beyaz rengi çok olan şey, kirli bez"; İTA: *ala* "siyah beyaz karışımı".

2.2. Canlı Türleri (kuş-hayvan-balık-böcek)

Türk dilinin farklı lehçelerinde *ala* (*alaca*) sözcüğünü çeşitli canlı türlerini adlandırmak için kullanmışlardır. Özellikle kuş türlerini adlandırmak için sıkça *ala* sözcüğüne baş vurulmuştur. Bu durumu Anadolu ağızlarında pek çok örnekte görebiliriz.

Kuş adları: TT: *alacabalıkçıl* (kuş), *alakarga, alacakarga* (kuş); AzT: *alabaxta* "tahtalı güvercin", *alacährä* "iskete", *alaqanad* "ağaçlarda yaşayan rengârenk kuş, kanarya",

alaqarğa "alakarga"; YUyg.: *alakarçığa* "aladoğan", *alağaz* "yaban ördeği"; Krg.: *alaganat* "bir kuş adıdır", KM: *ala çıpçık* "saka kuşu"; AT: *alasarı* "sarıasma" (kuş); Özb.: *olahakka* "alakarga, saksığan", *olaqanot* "bir tür yaban ördeği", *olaqarğa* "alakarga", *olatöğanoq* "etçil bir tür kuş"; İTA: *ala qarğa* "leş kargası"; AA: *alababa* "akbaba", *alābahta* "üveylik kuşu", *alābak* "saksığana benzer bir çeşit kuş", *alabarak* "palamut yiyen bir kuş", *alaca garga* "saksığan", *alaca karga* "karakuş", *alaçavuş* "hüthüt", *alafalak* "palamut ve çokça mısır yiyen alacalı bir çeşit kuş", *ala kabak* "1. saksığan, 2. siyahlı beyazlı güvercin büyüklüğünde bir kuş, 3. palamut, mısır yiyen ve sesleri taklit eden bir çeşit kuş", *alaganat* "beyaz kanatlı yabani güvercin", *ala garga* "kargaya, saksığana benzeyen bir çeşit kuş", *alağarga* "alaca renkli bir kuş", *ala kabak* "ağaçkakan kuşu", *ala kanat* "büyük ve boz renkli yaban güvercini", *ala karga* "tüyleri birkaç renkli olan ve saksığandan küçük bir kuş", *ala kaz* "bir tür yaban ördeği", *alakesa* "bir tür orman kuşu", *alakise I* "saksığana benzer bir kuş", *akakişik* "karga büyüklüğünde renkli bir kuş, alakarga", *ala palaz* "gagası ve ayakları yeni kırmızılaşmaya başlamış keklik yavrusu", *alasaqça* "saksığan", *alasaqşan* "ispinoz", *alasaqsoğar* "uzun kuyruklu ve beyaz kanatlı bir çeşit kuş", *ala sığırıcık* "beyaz renkli sığırıcık", *alatavuk* "dağlarda yaşayan bir çeşit kuş".

Hayvan adları: TT: *alabacak* (at), *alacasansar* (etçil), *alageyik*; AzT: *ala baş* "bir tür av köpeği", *aladodaq* "aladudaklı at", *alakés* "karnı alaca hayvan", *alapapa* "sekili (hayvan)", *alapars* "sincap, değin"; Kaz.: *alaman* "ala sıçan, bir fare çeşidi"; KM: *alabaş* "beyaz başlı inek"; AT: *alabuga* "samur"; Özb.: *olapar* "siyah ve beyaz renkte olan köpek", *olaközan* "1. kürk, 2. bir tür sansar"; AA: *ala bacak* "bacakları benekli, beyaz renkli hayvan", *alabaş* "başı benekli hayvan", *alagenevür* "siyahlı beyazlı yılan", *alager* "kır renkli keçi", *alagırık* "alacalı köpek", *alagüçük* "kıs ve boz renkli yılan", *alagüçük* "bir cins köpek", *alakişik* "alaca renkli kedi", *alapapa* "ayakları beyaz renkli at", *alaş* "büyük ve siyahlı beyazlı bostan köpeği", *alatengirek* "kıs boylu benekli ve zehirli bir yılan".

Balık adları: TT: *alabalık* (balık); AzT: *alabalıq* "alabalık"; YUyg.: *alabuğa* "perki, tatlı su levreği"; Kaz.: *alabuğa* "tatlı suda bulunan bir balık çeşidinin adı"; Krg.: *alabuğa* "tatlı su hani balığı"; KM: *alaburga* "bir tür balık"; Tat.: *alabuğa* "tatlı su levreği, perki"; Özb.: *olabuğa* "bir tür balık adı"; AA: *alabalık* "eti beyaz ve lezzetli, az kılçıklı, kırmızı ve siyah benekli sazan cinsinden tatlısu balığı".

Böcek adları: AzT: *alabuğa* "perde kanatlı bir tür böcek"; Kaz.: *alagülük* "sineğin bir türü"; AA: *alagülük* "kuduz olanlara yedirilen bir böcek, zehirli buğday böceği", *alağancık* "1-3 cm. boyunda kahverenkli, vücutta gezdiği zaman ısırarak böcek",

2. 3. Bitki, Ağaç ve Meyve Adları

TT: *alabaş*, *alacamenekşe*, *alaçam*; AzT: *alağac* "sınırlara ve yol kenarlarına dikilen ağaç", *alakülüng* "kırlarda ve tarlalarda görülen çiçekli bir bitki", *alaqanqal* "deve dikenini", *alapısraq* "çayır mantarı"; YUyg.: *alaputa* "kara pazı, kazayağı"; Kaz.: *alabota* "külünden sabun tozu yapılan bie nevi ot adı"; KM: *alabay* "sığırözünü bitkisi", *alafota* "bir tür yabanî ot"; Özb.: *olaböta* "kırsalda biten bir tür bitki", *olapöchoq* "kabuğu benekli olan bir tür kavun"; Tat.: *alabuta* "kara pazı otu"; AA: *ala ayaş* "siyahlı beyazlı ve iri taneli bir çeşit üzüm", *alabada* "sulak ve verimli toprakta yetişen ve yaprağından dolma yapılan bir çeşit tohumlu bitki", *alabaş* "bir tür bitki", *alaca ot* "susuz yerlerde yetişen geniş yapraklı, dikenli bir çeşit ot", *alaceher* "meyvesi yenmeyen, bodur ve dikenli bir ağaç", *alagöbek* "karaağaçlarda çıkan ve yemeği yapılan bir çeşit büyük mantar", *alagöz* "küçük taneli ekşice bir çeşit üzüm", *alakakaç* "gelincik çiçeği", *ala kangalı* "yaprakları geniş ve benekli, kenarları dikenli, yenilebilen bir çeşit ot", *alamelek* "bir yanı kırmızı bir yanı sarı, iri taneli kiraz", *alaoğlak* "beyaz ve kahverenkli bir çeşit fasulye", *ala pancar* "baharda görülen ve

yemeği yapılan bir çeşit bitki", *alapata* "yaprakları marula benzer bir çeşit ot", *alatura* "bir çeşit kırmızı üzüm".

2. 4. Hastalık Adları

Daha çok deri hastalıkları için kullanılmaktadır. Deri üzerinde ortaya çıkan benlerden dolayı bu adlandırmalar de aslında "renk" anlamına dayanmaktadır. Kaz.: *alaökpe* "hayvanların akciğer hastalığı", *alapés* "insan derisi üzerinde benekli, bulaşıcı cilt hastalığı"; Özb.: *olaqaroq I* "hayvanlarda görülen bir tür beyin hastalığı"; AA: *alabele* "çiçek bozuğu veya çilli yüz", *alaca IV* "at ve eşeklerin ağzında olan bir çeşit hastalık", *alaşa* "bir çeşit deri hastalığı", *alaşar* "yüzü beyaz lekeli adam", *ala düşmek* "vücut veya yüz leke olmak, saç ağarmak".

2. 5. Dokuma, Bez ve Kumaş Adları

AzT: *alapäläng(i)* "çiçek desenli mendil veya bez, renkleri birbirine uymayan, çeşitli renklerden oluşan"; Kaz.: *alaşa* "çeşitli renkte yünden dokunan kilim"; Krg.: *alaça* "bir çeşit yollu pamuklu kumaş"; KM: *alaqoca* "paçavra", *alakıtay* "basma kumaş"; Özb.: *ola-quroq* "renkli ve küçük bezlerden oluşan büyük kumaş parçası"; AA: *ala* sözcüğü Anadolu ağızlarında "renkli pamuklu bez, ekmek bohçası, önlük, peştamal, üstlük" gibi anlamlarda kullanılmaktadır. *alaca II* "1. kıldan dokunmuş sergi, bir çeşit kilim 2. heybe, 3. kenarları işlemeli büyük baş örtüsü", *alaçul* "kilim", *alağara* "siyahı çok olan bir kilim motifi", *ala kilim* "renkleri keçeden sergi, yaygı", *ala torba* "çeşitli renkte yünlerden dokunan saplı torba".

2. 6. Düzensizlik, Karmaşıklık ve Belirsizlik Belirten Adlar

Genellikle ikilemeler biçiminde görülen bu kullanımlarda karışık renkli olma durumundan karmaşıklık ve düzensizliğe doğru bir anlam kayması yaşanmıştır. TT: *alan talan* "karmakarışıklık"; AzT.: *alagöl* "dağınık gölleri olan bölge", *ala-qolay* "şöyle böyle, azca" (*ala-qolaylıq* "vasat"), *ala-seyräk* "seyrek, dağınık, orada burada", *ala-tala* "dağınık, orada burada", *alaşiq-dolaşiq* "sisli, bulanık, net görülmeyen", *alamäzhäb* "inancında sabit olmayan, idealsiz, ülküsüz"; YUyg.: *ala-tayin* "belirsizlik, şüpheli"; Kaz.: *alay-düley* "karma karışık, intizamsız", *ala-qula* "çeşitli, intizamlı olmayan, alaca bulaca", *alan-bulan* "belirsiz"; Krg: *alalık* "alacalık, müsavatsızlık, nifak, ihtilaf"; KM: *alas* "belli belirsiz, bulanık", *alas-bulas* "bulanık, karışık", *alaqoca* "beceriksiz, sakar"; Özb.: *olaqaroq II* "seyrek", *olachalpoq II* "düzensiz, dengesiz"; AA: *alabula* "bulanık, biçimsiz", *alak bulak* "karmakarışık, altüst, bulanık, silik", *alak katak* "karmakarışık, dağınık", *alak malak* "belli belirsiz, hayalmeyal", *alahülya* "bulanık", *alak falak* "karmakarışık".

2. 7. Yemek Adları

TT: *alaca aş*, AA: *alaca aş* "bir çeşit yemek, aşure", *ala pılav* "mercimek ve pirinçle yapılan bir çeşit pılav", *alatene* "bulgur ve mercimekle yapılan bir çeşit yemek".

2. 8. Yarım Olma Durumunu Bildiren Sözcükler

Türkçede *ala* sözcüğü "renk" bildirmenin yanı sıra "yarı" anlamını da birçok birleşik adda göstermektedir. Yarım olma anlamı farklı durumları karşılamak için kullanılır. Bu kullanımı Oğuz lehçelerinde daha yaygın görebiliriz. Aşağıda "yarım olma" anlamını içiren farklı durumlar ve kavramlar gösterilmektedir.

Yarı Karanlık-Yarı Aydınlik

TT: *alaca karanlık* "yarı karanlık", *ala gün* "yazın güneş bulut arkasında kaldığında oluşan gölgeli durum"; AzT: *alaqaranlıq* "alaca karanlık", *ala-toran* "şafak sökerken, alaca karanlık", *alakölge* "yarı gölge"; İTA: *ala qäränquluq* "alaca karanlık", *ala tor* "alaca

karanlık"; Kaz.: *alagevim* "sabahın alacası", *alagöbe* "sabahleyin tan yeri belli olmaya başlayan vakit", *alakölenke* "tan yeri yeni belirlenmeye başladığı alaca karanlık an"; Özb.: *olaqorongi* "alaca karanlık", *olachalpoq I* "ağacın altındaki yarı gölgeli durum"; AA: *ala bilanık* "yarı berrak, bulanık su", *alaçakır* "gece gökyüzünün yarı bulutlu hali", *alaca güneş* "güneşin ağaç yaprakları arasından süzülmesiyle yarı aydınlanan yer", *alaçav* "seyrek yapraklı ağaç gölgesi, yarı gölge", *alagüneş* "yarı güneşli, yarı gölgeli yer".

Yarı karanlık yarı aydınlık, yarı gölgeli yarı açık vb. anlamlara dayanarak zaman birimlerini gösteren birleşik adlar da türetilmiştir. AA: *alabahar* "ilkbaharın ilk günleri", *alaguşluk* "öğleden evvelki zaman", *alayoş/alayöş* "sabah ezanından biraz önceki zaman", *alasalbah* "şafak vakti, alacakaranlık", *alaçalpoq* "ilkbaharda karın erimeye ve yer yer toprağın görünmeye başladığı zaman", *ala günler* "ağustos ayında sam yelinin estiği günler", *alaca kar* "karın yer yer eriyerek toprağın görünmeye başladığı zaman".

Yarı Pişmiş-Yarı Olgunlaşmış

TT: *ala sulu* "1. yeni olgunlaşmaya başlamış (yemiş), 2. iyi pişmemiş, suluca", *alatavlı* "iyi pişmemiş (yemek)"; AzT: *ala bişmiş* "yarı pişmiş", *ala-däymiş* "olmamış meyve", *ala-qarsaq* "yarı pişmiş", *ala-qora* "koruk, olgunlaşmamış", *ala-sütlü* "ala sulu, iyi pişmemiş", *ala-yétişmiş* "ala sulu (meyve)", *ala kal* "ham, olmamış", *ala-pörtü* "yarı pişmiş"; İTA: *ala qora* "olgunlaşmamış üzüm"; AA: *alaca* "yarı olgun üzüm", *alaça* "yarı olmuş üzüm", *ala bişik* "yarı pişmiş", *ala börtme* "çok az pişmiş", *ala börtük* "güneşten bir tarafı yanmış sebze veya meyve", *alacanlı* "yarı pişmiş", *alaçakır* "yarı olgunlaşmış sebze veya meyve", *alager* "olgunlaşmamış, yarı olmuş", *alahüllü* "yarı pişmiş", *alakise II* "yarı olmuş, yarı olmamış", *alasalulu* "1. yeni olmaya başlamış meyve; 2. iyi pişmemiş, yarı sulu yemek", *alager* "olgunlaşmamış, yarı olmuş", *alakoruk* "yarı olmuş üzüm".

Yarı Yaş-Yarı Kuru

TT: *alatao* "az tavlı, yarı yaş yarı kuru (toprak)"; AzT: *ala-nem* "azıcık rutubetli"; AA: *alahar* "yarı suyunu çekmiş, yarı kurumuş, yarı kızarmış nesne", *alayaş* "yarı kuru yarı yaş", *aladarbız* "yarı ıslak yarı kuru, az tavlı toprak", *alagönen* "yarı kuru yarı yaş, nemli", *alagönen* "suyunu iyice almamış toprak", *alahanav* "yarı kuru, yarı yaş toprak", *alakuru* "1. yarı tavlı toprak; 2. yarı kuru yarı yaş; 3. atların kışın hem yayılarak hem de saman yiyerek beslenme şekli", *alatao* "yarı yaş yarı kuru toprak", *alavur* "az tavlı, yarı kuru yarı yaş toprak", *alataras* "yarı nemli, tavlı toprak".

Çeşitli Durumların Yarım Olması, Tamamlanmaması

AzT: *ala-babat* "orta halli", *alazarın* "yarı aç", *ala oyaq* "yarı uyanık", *ala-yarım(çiq)* "tamamlanmamış, yarıda kalmış, bir parça, kısmen", *alayonca* "yarı ekin yarı yonca (tarla)"; İTA: *ala täläkä* "yarım yamalak"; KM: *ala-çola*: "yarım yamalak, baştan savma, şöyle böyle"; AA: *ala II* "yarı, yarım", *alaaç* "yarı aç", *alacannı* "canı henüz çıkmamış, hayatla ölüm arasında", *aladorlaç* "yeni yetme", *alafasarak* "yeni yetme", *ala boklu* "yarım yamalak, yarı kirli, işe yaramaz halde", *alabuçuk* "baştan savma, yarım yamalak", *ala bulaşık* "yarım, tamamlanmamış, kirli", *alacanlı* "yarı canlı", *alaçakır* "yarı aç yarı tok", *aladiri* "yarı canlı", *alagücük* "baştan savma, yarım", *alak falak* "yarım yamalak", *alabula* "yarım yamalak" *aladeli* "yarı deli, budalaca", *alağır* "orta yaşlı adam", *alakepir* "yarı aç yarı tok", *alaseme* "yarı uyur, yarı uyanık, uykudan gürültüyle uyanıp sersemleşme hali", *ala yaşlı* "orta yaşlı adam".

2. 9 Hava ve Yağış Durumuyla İlgili Sözcükler

Bu tarz sözcükler "yarım olma" anlamına dayanarak yarı yağmur yarı kar, yarı açık yarı bulutlu vb. durumları karşılamak için kullanılmaktadır. AzT.: *ala-çalpov*

"yağmurla yağın kar, fırtına"; İTA: *ala çälpow* "kar çiselemesi" (Hemedan ağzı: *alaçırpo* "karla karışık yağmur"); Hlç: *hala çälpav* "kar ile yağmurun birlikte yağışı"; Kaz.: *alağanşıq* "kar borası durarak yavaşladığı an"; Özb.: *olashovur* "yavaş ama iri yağın kar ve yağmur için kullanılır"; AA: *almuk* "bulutlu, durgun ve çok sıcak hava", *ala bulut* "gökte yer yer toplanan beyaz, kaba bulutlar", *alacalık I* "ilkbaharda karların eriyerek tarlaların biraz kar, biraz toprak görünen yerleri", *alaçakır* "gece gökyüzünün yarı bulutlu hali", *alaçaprak* "yağmurla karışık kar, sulu sepken", *alagiren* "yarı açık, yarı bulutlu hava", *alagün* "1. yazın güneş buluta girdiği zamanki gölgeli hava; 2. yarı açık, yarı bulutlu hava", *ala kar* "yarı karlı", *alakış* "az yağışlı, yarı güneşli hava", *alamık* "rüzgarlı ve bulutlu havada güneşin arasına görünmesi, açık hava", *alamuk* "bulutlu, durgun ve çok sıcak hava", *alapara* "baharda karların yer yer eriyip toprak görünmesi hali", *alaptan* "lapa lapa yağın kar", *alataras* "toprağı tavlayacak kadar yağın yağmur".

Karın erimesiyle ilgili *ala* sözcüğüne yapım ekleri getirilerek fiil bile yapılmıştır. AA: *alarlamak* "bulutlu hava bir açılıp bir kapanmak", *alalanmak* "dağlarda yer yer kar erimek", *alacalanmak* "eriyen karlar arasından yer yer toprak görünmek".

2. 10. Renk ve Yarı Anlamlarını Göstermeyen Birleşik Adlar

ala sözcüğü kimi örneklerde renk ve yarı anlamını kaybetmiş durumdadır. Bu sözcükler daha çok insanın çeşitli davranışları, duyguları ve halleriyle (genellikle olumsuz) ilgili birleşik adlardır. Anadolu sahasında bu tarz kullanımı sık bir şekilde görebiliriz. AzT: *alabağır* "korkak" (*alabağır olmaq* "korkmak"), AA: *ala ağız* "ara bozucu, boşboğaz, geveze, ikiyüzlü, döneke", *alabacak* "ahlaksız, ara bozucu, döneke, uğursuz adam", *alabula* "iki yüzlü", *alacalık II* "döneklilik, ikiyüzlülük", *alagır* "kuvvetli adam", *alagöz* "1. cesur, yiğit 2. korkak", *alakabak* "1. boş boğaz, sözünde durmaz; 2. serseri, işsiz güçsüz", *alakeyf* "çakırkeyf, neşeli, az sarhoş", *alameşlek* "yüze gülüp, arkadan konuşan adam, ikiyüzlü", *alasarık* "kötü, döneke adam", *alaş II* "ikiyüzlü, ara bozucu".

3. Moğol, Tunguz-Mançu Dillerinde *ala* Sözcüğü

Türk dilinin bütün lehçe ve ağızlarında görülen ve çok geniş bir kullanım alanına sahip olan *ala* sözcüğü diğer Altay dillerinde de bulunmaktadır. Moğol, Tunguz-Mançu dillerinde de bu sözcüğün bulunması *ala*'nın çok eski bir sözcük olduğuna işaret eder.

3. 1. Moğol Dilleri

OM (İM): *ala* "alaca"; Moğ.: *alag* "ala, alaca", *alagan-a* "tatlı su levreği", *alagla-* "alacalamak, alaca bulaca yapmak"; Bur.: *alag*; Ord. *alag*; Kalm.: *alæg*; Dag.: *alag*; Mngr.: *alaG*; Bao.: *aləG*, Khal.: *alag*, < **alak* < *hāla+k* (Tekin 2003: 263)

3. 2. Mançu-Tunguz Dilleri

Evk.: *ala, alag* "multicolored"; Neg.: *alha*; Orok: *alaha*; Nan.: *alha*; Ma.: *alha* "many colored, variegated, mottled", *alhajan* "mottled", *alhangga, alhari bulgari* "spotted, variegated", < **ālka* (Tekin 2003: 263).

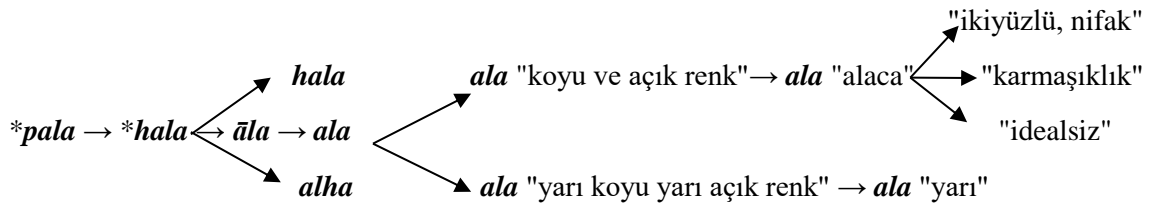
Sonuç

ala sözcüğünün kullanımına baktığımızda çok geniş bir alanı kapsadığını görüyoruz. Zaman biriminden mekan adına, hayvan adlarından bitki adlarına, beden hastalığından ruh hastalığına, dağ adından insan adına kadar çok geniş bir kullanım sahasını kapsamıştır. Renk bildiren diğer sözcükler gibi tekdüze bir rengi göstermeyen bu sözcük Orta Türkçe döneminden itibaren atın dışında diğer hayvan ve bitkileri adlandırmak için de kullanılmıştır. Bu olay Çağatay döneminde daha geniş bir şekilde görülmektedir. *ala* sözcüğünün iki temel anlama sahip olduğunu gördük: "karışık renkli,

çok renkli" ve "yarım kalmak, tamamlanmamak". Türkçenin ilk yazılı metinlerinde *ala* sözcüğünün "renk" anlamında kullanıldığı düşünüldüğünde sözcüğün temel anlamının "renk" bildirdiğini söyleyebiliriz. "yarı" anlamı aslında yarı koyu yarı açık renge dayanan bir durumdan kaynaklanmaktadır. Örneğin *alaca karanlık* gibi bir birleşik sözcükte gece (koyu renk) ve gündüz (açık renk) arasında bulunan bir andan söz edilir. Bu tarz örneklerdeki *ala* (*alaca*) sözcüğü zamanla "yarı" anlamını üzerine alıp *ala oyaq* "yarı uyanık" gibi sözcükte tamamen renk bildirme anlamını kaybetmiştir. Diğer taraftan Halaça ve Tibet alfabesiyle yazılmış bir Eski Uygur metninde görülen *hala* biçimi dikkate alındığında söz konusu sözcüğün ilk biçimini **pala* (krş. *hadak* < **padak* gibi örneklerle) şeklinde tasarlamamız mümkün olacaktır. Bu ilk biçimin Ural dillerinde farazî bir kökten gelişen sözcüklere (Fin.: *puoli* "yarım", Mac.: *fél* "yarım", Man.: *pāl* "yarım" ve Est.: *pool* "yarım" < **pälä*) benzerlik göstermesi herhalde rastlantısal bir benzemektense öte değildir. Demek oluyor ki **pala* "ala" ile **pälä* "yarım" arasında bir kökteşlikten bahsedemeyiz. Mançu-Tunguz dillerinde görülen *alha* ise çok eski zamanlarda (sekizinci yüzyıldan önce) Türkçeden söz konusu dillere geçmiş olmalıdır, çünkü Mançucadaki biçim doğrudan doğruya **pala* sözcüğünden gelişmiş olsaydı bu dilde sözcüğün /f/ ile başlaması gerekirdi (krş. Hlç.: *hadak* ~ Ma.: *fatan* vb. örnekler). Dolayısıyla Türkçeden Moğol, Mançu ve Tunguz dillerine geçen birinci tabaka (bk. Clauson, 1962: 217) sözcükleri arasında **hala* sözcüğüne yer vermemiz pek de yersiz sayılmaz. Bu sözcük Mançucada göçüşmeye uğrayarak *alha* biçimine girmiştir.

Sonuç olarak *ala* sözcüğünün bütün Türk lehçelerinde kullanılması, Moğolca ve Mançuca gibi Altay dillerinde var olması bu sözcüğün çok eski olduğunu göstermektedir. *ala* sözcüğü ile yapılan birleşik isimleri dikkate aldığımızda *ala*'nın aslında iki rengin (koyu ve açık) karışımı olduğu anlaşılmaktadır. *ala* sözcüğünün "çeşitli renklerin karışımı" veya "karmakarışık" anlamları daha sonradan ortaya çıkmış diyebiliriz. Bu durumdan sonra da *alamäzhüb* "idealsiz", *alalık* "nifak" ve *ala ağız* "ara bozucu, ikiyüzlü" gibi kavramlar meydana gelmiştir. Diğer taraftan *alakölge* "yarı gölge" gibi bir birleşik sözcükte, gölge (koyu) ve ışıklı (açık) arasında bulunan bir durum kastedilmektedir. Bu durum "yarı gölge" anlamını verdiği için *ala* sözcüğü zamanla "yarı" olarak algılanmıştır ve *alataw* "yarı yaş yarı kuru (toprak)" gibi sözcükler türetilmiştir. Bu gelişmeleri özet olarak aşağıdaki şema şeklinde gösterebiliriz.

Kısaltmalar

AA: Anadolu Ağızları	Moğ.: Moğolca
Ar.: Arapça	Mngr.: Monguorca
AT: Altay Türkçesi	Nan.: Nanayca
AzT: Azerbaycan Türkçesi	Neg.: Negidalce
Bao.: Baoanca	NF: Nehcü'l-Ferâdîs
Bur.: Buryatça	OM: Orta Moğolca
Çuv.: Çuvaş Türkçesi	Ord. Ordosça
Dag.: Dagurca	Orok: Oriki Dili
DLT: Divanü Lûgat'it-Türk	Özb.: Özbek Türkçesi
Est.: Estonyaca	Tat.: Tatar Türkçesi
ET: Eski Türkçe	Trkm.: Türkmen Türkçesi
EUT: Eski Uygur Türkçesi	TS: Tarama Sözlüğü
Evk.: Evenkice	TT: Türkiye Türkçesi
Far.: Farsça	Yak.: Yakut Türkçesi
Fin.: Fince	YUyg: Yeni Uygur Türkçesi
Hlç.: Halaç Türkçesi	
İM: İbni Mühennâ Lügati	
İTA: İran Türk Ağızları	
Kalm.: Kalmukça	
Kaz.: Kazak Türkçesi	
KB: Kutadgu Bilig	
KE: Kısasü'l Enbiya	
KM: Karaçay Malkar Türkçesi	
Khal.: Halhaca	
Krg.: Kırgız Türkçesi	
Ma.: Mançuca	
Mac.: Macarca	
Man.: Mansice	
ME: Mukaddimetü'l-Edeb	

Kaynaklar

- Akdoğan, Y. (1999). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*. İstanbul: Beşir Yay.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Arat, R. R. (1930). *Zur Heilkunde Der Uiguren*. Berlin: Verlag Der Akademie Der Wissenschaften.
- Arat, R. R. (2008). *Kutadgu Bilig*. İstanbul: Kabalcı Yay.
- Ata, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdîs III Dizin-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Ata, A. (1997). *Kısaşü'l-Enbiyâ I-II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Atalay, B. (2006). *Divanü Lûgat-it-Türk (Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Azərbaycan Dilinin İzahli Lüğəti* (2006). Bakı: Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nəşriyyatı.
- Borovkov, A.K. (2002). *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı XII.-XIII. Yüzyıllar* (Çev. Halil İbrahim Usta, Ebülfez Amanoğlu). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Cemrasi, A. (2006). *Qarşu Baluqqa Səlam*. Təhran: Endişeye Now Yay.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yay.
- Clauson, S. G. (1962). *Turkish and Mongolian Studies*. Published by The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.

- Demir, N. (2001). *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Derleme Sözlüğü I* (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Doerfer, G. (1965). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
- Eckmann, J. (2004). *Nehcü'l-Ferâdis*. (Haz.: Semih Tezcan ve Hamza Zülfikar). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Eker, S. (2016). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yay.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı II, İndeks-Gramer*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Gül, B. (2016). *Moğolca İbni Mühennâ Lügati*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Günşen, A. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Gürsoy Naskali, E.; Duranlı, M. (1999). *Altayca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Lessing, F. D. (2003), *Moğolca-Türkçe Sözlük* (Çev. Günay Karaağaç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Kenesbayoğlu, İ. K. vd. (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü* (Çev. Hasan Oraltay, Nuri Yüce, Saadet Pınar). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yay.
- Necip, E. N. (2008). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü* (Çev. İklil Kurban). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Öner, M. (2009). *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Starostin, S.; Dybo, A.; Mudrak, O. (2003). *Etymological Dictionary of The Altaic Languages*. Leiden. Boston: Brill Publishers.
- Tarama Sözlüğü* (1996). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Tavkul, U. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Tekin, T. vd. (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Tekin, T. (2003). *Makaleler I* (Haz. Emine Yılmaz, Nurettin Demir). Ankara: Grafiker Yay.
- Tekin, T. (2017). *İrk Bitig*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Toparlı, R. vd. (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Tuarn, F. (2017). *Bahşayış Lügati*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yay.
- Üşenmez, E. (2010). *Eski Kur'an Tercümelelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi: Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yarkın, M. H.; Yarkın, Ş. (2007). *Ferheng-i Ozbekî be Fârsî*. Tahran: Suhan Yay.
- Yıldırım, F. (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Yudahin, K. K. (1998). *Kırgız Sözlüğü* (Çev. Abdullah Battal Taymas). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- <https://en.wiktionary.org/wiki/puoli> (Erişim Tarihi: 2017/10/30)

